

Foto Abe Maaijen

Het grote voorbeeld van rewilding

Tekst Henk van der Scheer

In het vorige artikel over rewilding ging het over de essentie en inhoud van rewilding. In dit tweede artikel kunt u lezen over voorbeelden van deze manier van natuurbeheer. Rewilding beoogt ruimte te bieden aan natuurlijke processen waaronder ook niet-levende. Rewilding is vooral bekend uit de ontwikkeling van de grote natuurparken in de VS, zoals het Yellowstone National Park. Belangrijk daar was het creëren van grote beschermde natuurgebieden, verbinding tussen gebieden en het bevorderen van de aanwezigheid van cruciale diersoorten zoals grote grazers en roofdieren.

In 1998 vatten de Amerikaanse biologen Michael Soulé en Reed Noss rewilding samen met drie C's: *Cores*, *Corridors* en *Carnivores*, oftewel 'grote beschermde natuurgebieden', 'verbanden tussen gebieden' en 'cruciale diersoorten zoals roofdieren'. In het Yellowstone National Park is de rol van carnivoren, namelijk wolven, het meest bekend. Die werden daar opnieuw geïntroduceerd. Lange tijd was dit hét voorbeeld van rewilding vanwege de spectaculaire gevolgen. In latere jaren ontstonden er veel meer gebieden die als voorbeeld van rewilding kunnen dienen.

Yellowstone National Park

Vóór de herintroductie van de wolven in 1995 was er in het Yellowstone National Park een grote populatie wapiti's (*Cervus canadensis*). Dat zijn hertachtigen. Ze lijken op edelherten, maar dan een stuk groter. Die dieren vreten bijna alle jonge boompjes op met als gevolg een zeer open landschap. De geïntroduceerde wolven hadden met die herten prooiën te over. Door de jacht op de wapiti's beïnvloedden de wolven sterk het terreingebruik van de herten. Die meden al snel gevaarlijke plekken, met name langs de rivieren. Daar veranderde het landschap drastisch: massaal groeiden jonge bomen op langs de rivieren en ontstond een bebost terrein. Dat had

in beboste terreinen een sterke toename aan vogels en kleine zoogdieren tot gevolg. Een dergelijk ecologisch proces wordt een trofische cascade genoemd, een soort domino-effect van het ene niveau naar het andere. De herintroductie van wolven in het Yellowstone National Park had een gigantisch effect op het landschap.

Grootschalige verwildering zoals in Noord-Amerikaanse nationale parken is van een andere schaal dan de Nederlandse situatie. Hier meten de grotere natuurgebieden slechts enige duizenden hectaren, met uitschieters als de Waddenzee (ruim 277.000 ha), het IJsselmeer en Markermeer (ruim 181.000 ha) en de Veluwe (ruim 88.000 ha). De Veluwe is bovendien door het grote aantal eigenaren met verschillende beheersvisies en de vele hekken sterk gefragmenteerd.

Oostvaardersplassen

Waar in de VS de nadruk lag op herstel van de rol van een ontbrekende schakel, grote predatoren zoals wolven, is er in ons land veel aandacht voor de sleutelrol van herbivoren, de grote grazers zoals runderen en paarden. In de vorige bijdrage over rewilding stipte ik al de Oostvaardersplassen aan als een twistappel. Waar de een gelooft in de natuur haar gang laten gaan, gelooft de ander heilig in het bijvoeren

van dieren zodat die de winter overleven. Het natuurgebied is 5600 ha groot tussen Almere en Lelystad met een moerassig karakter. Eigenlijk zouden de Oostvaardersplassen er niet eens moeten zijn. In 1968 ontstonden er grote plassen water in de nieuw aangelegde Flevopolder. Op de plek van de plassen zou een industriegebied komen. Omdat daar niet direct behoefte aan was, werd het moerasgebied ingezaaid met riet en met rust gelaten. Zo ontstond op die plek een nieuwe wildernis. De huidige begrenzing van de plassen ontstond toen in 1982 de spoorlijn tussen Almere en Lelystad met een bocht om het moeras werd gelegd. In 1975 werd ook een kade om het moeras gelegd. Daardoor ontstond een tweedeling tussen het droge (ongeveer 2000 ha) en natte (ongeveer 3600 ha) deel. De volgende grote menselijke ingreep in het gebied was in 1983, met de introductie van de grote grazers. De beesten hadden maar één taak: de ganzen helpen. De ganzen vertoefden namelijk prima in het moeras, door de schuilgelegenheid om te ruïen en voedsel in overvloed. De vraag was alleen: waar kan de gans de rest van het jaar heen? Om hun leefgebied open te houden, hadden de ganzen hulp nodig. Zelf konden ze het in het drassig gedeelte wel af, maar op het droge deel hadden ze hulp nodig van

grote grazers. Zo kwamen er 32 hekrunderen, 18 konikpaarden en 40 edelherten die zich inmiddels enthousiast hebben voortgeplant. Bij wet zijn dat wilde dieren en geen vee; ze hebben dan ook geen gele oormerken in tegenstelling tot alle grote grazers in andere natuurgebieden. Ze leven op het droge deel van de Oostvaardersplassen. Het gebied wordt omringd door hekken en een dijk. De beesten zitten dus min of meer gevangen en dus is het vee volgens actievoerders. Een door internationale deskundigen noodzakelijk geachte uitbreiding van het gebied met een corridor naar het Oosterveld, een loofbos bij Zeewolde waar de grote grazers in de winter beschutting zouden kunnen vinden, is in 2010 om financiële redenen geschrapt door toenmalig staatssecretaris Henk Bleker.

Onder druk van actievoerders heeft de provincie Flevoland besloten de dieren bij te laten voeren door Staatsbosbeheer, tegen het oorspronkelijke beleid in. Volgens de provincie is dat nodig om de openbare orde te beschermen. Overigens gaat een volledig ander beleid in de Oostvaardersplassen

invoeren ook niet zomaar. Het gebied is een beschermd vogelreservaat en al het andere is daaraan ondergeschikt. De plassen moeten 31 vogelsoorten die in het voortbestaan bedreigd zijn, beschermen en in stand houden. Dat is vastgelegd in Europese regelgeving voor Natura 2000-gebieden. Zonder grote grazers raakt het grasland overwoekerd en verdwijnt het. Dat betekent dat in zo'n beperkt gebied aantalsregulering van de grote grazers beslist nodig is. Dat zou door de mens of door predatoren verwezenlijkt kunnen worden. Als daar echter geen draagvlak voor is, dan is het project ten dode opgeschreven. Inmiddels lijken de grote carnivoren zoals wolf, wilde kat en lynx vanzelf te komen, maar tot nu toe zijn in de Oostvaardersplassen nog geen wolvenesignaleerd.

Nederland te klein?

Is ons land niet te klein voor de wolf en andere 'grote' natuur? Zonder dijken zou ons land voor ten minste een derde onder water lopen. We herbergen ruim 17 miljoen mensen op 40.000 km². Elke vierkante meter wordt gebruikt en ieder bos is wel een

keer gekapt. Men kan hier alleen maar 'pragmatisch' rewilden, 'polderen' met andere landgebruikers en dat doen de Nederlandse rewilders dan ook. Ook dringt de filosofische vraag zich op: Wat is 'echte' natuur?

In ons land gaat men vooral praktisch te werk met rewilden. Men probeert de natuur zoveel mogelijk de ruimte te geven. Een goed voorbeeld daarvan is het programma *Ruimte voor de Rivier* met grootschalige natuurontwikkeling in de uiterwaarden van de grote rivieren. Andere projecten zijn gericht op abiotische rewilding, oftewel het herstellen van biofysische voorwaarden zoals het effect van wind en het stuiven van zand in de duinen of een natuurlijk waterpeil. Dat laatste wordt in ons land strikt gereguleerd, terwijl veel soorten zijn geëvolueerd onder dynamisch of hoger waterpeil. Ook het herstel van grondwaterpeil in verdroogde gebieden valt onder aquatische rewilding.

De volgende keer gaan we in op rewilding in de praktijk en laten we u een aantal Europese voorbeelden daarvan zien. ●

Wapiti's. Foto Wirestock Creators